

Gémes István

Mit kezdünk egy gyermekkel?

S Z I V Á R V Á N Y - F Ü Z E T E K 1.

Ismered Jézust?

Állítólag 170 ezer könyv jelent meg az elmúlt 20. század folyamán Jézusról. Nincs a világtörténelemnek még egy olyan alakja, akiről többet írtak volna, mint a Názáreti Jézusról. Én is írtam egyet, „Jézus és Pál” címmel.

Ez a most induló füzet sorozat nem ezeknek a könyveknek a számát kívánja szaporítani. Már csak azért sem, mert a benne foglalt 36 előadás keresztény gyülekezetek istentiszteletein hangzott el prédikáció/igehirdetés formájában. Eredetileg tehát élő beszéd volt, amely okfejtésével és érveivel igyekezett megismertetni a hallgatókkal Jézust, sőt, meggyőzni őket a páratlansága felől.

Ismered Jézust? Mégsem csupán szónoki kérdés ez a szószékről. Hanem tükröt kíván minden hallgató/olvasó elé állítani. Hogy a saját, Jézusról vallott ismereteit szembesítse az itt elhangzókkal, s hogy kész legyen új ismeretek befogadására.

Mert, valljuk be, a mi ismeretünk Jézusról elég sekélyes, vagy felszínes. Pedig az utolsó 150 éve tartó intenzív Jézus-kutatás igen sok új ismerettel rendelkezik. Az így feltáruló nagy különbség rögtön feltűnik, de nem kell, hogy elriasszon bennünket. Még, ha néha ismeretlen területre vezetnek is ezek az előadások, próbáljuk meg követni gondolatmenetüket. Nagy reménységgem, hogy nem lesz hiábavaló a kitartás. Mintahogy az is, hogy az ezzel kapcsolatban felvetődő kérdéseket hamar visszahallom. Igyekszem majd mindegyikre becsületesen és hitem szerint válaszolni.

Első füzetünk a Názáreti Jézus származásával/eredetével foglalkozik.

Remélem, hogy már ez a bevezetés is több, mélyebb tudás utáni vágyat ébreszt olvasóiban. A további 4x6 előadás igyekszik kielégíteni ezt a vágyat. Ugyanakkor arra is törekszik, hogy megállítson egy pillanatra Isten nagy titka, a Názáreti Jézus előtt, hogy leborulva imádjuk őt, mint az Isten Fiát és a mi Megváltónkat.

Lehet-e e füzetek elé nagyobb célt kitűzni?

Ebben a reményben bocsátom őket útjukra. Legyen olvasásukon és olvasóikon Isten gazdag áldása.

Gémes István

Stuttgart, 2000. február 24-én, Mátyás apostol napján.

1. MIT KEZDJÜNK EGY GYERMEKKEL?

Történt pedig azokban a napokban, hogy Augustus császár rendeletet adott ki: írják össze az egész földet. Ez az első összeírás akkor történt, amikor Szíriában Cirénius volt a helyartó. Elment tehát mindenki a maga városába, hogy összeírják. Felment József is a galileai Názáretből Júdeába, a Dávid városába, amelyet Betlehemnek neveznek, mert Dávid házából és nemzetségéből való volt, hogy összeírják jegyesével, Máriával együtt, aki áldott állapotban volt. És történt, hogy amíg ott voltak, eljött szülésének ideje, és megszülte elsőszülött fiát. Bepólyálta, és a jászolba fektette, mivel a szálláson nem volt számukra hely. (Lk 2,1-7)

Ha Isten éltet, egy éven át a gyülekezetünkben Jézusról szeretnék prédikálni. Nem mintha ezt eddig nem tettem volna. Most azonban egyedül rá szeretném a figyelmünket összpontosítani. Mégpedig két okból. Az egyháztörténet a tanúsága, hogy Jézus az egyház sorsa és jövője. Mindig nagyon ráfizetett az egyház, ha elfelejtette, hogy a saját sorsa a legszorosabban van összekapcsolva a Jézusával. – Másrészt pedig a kereszténység jelenlegi válságos helyzetében is tudnunk kell, hogy már csak az menthet meg bennünket, ha egyedül Jézushoz térünk meg. Valaki azt mondta a múlt században, hogy a kereszténység túlélése egyedül és kizárólag attól függ, hogy milyen lesz a viszonya Jézushoz. – Mivel ma karácsony ünnepe van, ezért nem is kezdhethük másképpen ezt a sorozatot, mint hogy Jézus születéséről beszélünk.

1.

Szögezzük le rögtön, hogy időszámításunk kezdete táján élt egy zsidó férfi, akit a gyakori Jézus = azaz „Jahve a megmentő” névvel illeltek. Jézus tehát nem valami költött alak, akinek egyes vonásai az idők folyamán apránként kialakultak volna. Már csak azért is kell ezt hangsúlyozottan mondani, mert egyre szaporodik azok száma, akik Jézust legszívesebben a mesék világába utalnák. Arról pedig szólnunk sem kell, hogy mindig is voltak, akik tagadták, hogy Jézus egyáltalán élt volna valaha is.

Sajnos, ilyen vélemények ellen nemcsak, hogy nem védekezünk, hanem szinte igeneljük őket, a gyakorlatban. Olyan sok hűhóval ünnepeljük ma már mi magunk is a születésnapját, hogy minden tárgyilagos szemlélő úgy látja, hogy csupán játszunk és a karácsonyi gyermeket inkább csak amolyan fantáziaszüleménynek tartjuk.

Igaz, hogy eleinte vagy 300 éven át senki sem ünnepelte Jézus születését a kereszténységben. Amikor azonban a karácsony keresztény ünnep lett, nem a pogányok fenyőfája, sem a hitetlenek evészete-ivászata állt a középpontban. Hanem a Gyermekek imádása. Amikor első látogatóit, a keleti mágusokat fogadta, azok hoztak ugyan, tiszteletük jeléül, ajándékokat is neki. De a legfontosabb nem ez volt, hanem az, hogy leborultak előtte és imádták őt.

Békésmegyei hazámban ezen az ünnepen több petróleumlámpát gyújtottunk meg, a kemencét melegebbre fűtöttük és a kalács valahogy foszlósabb volt. De asztalunkon ott volt a nagy énekeskönyv, és órák hosszat a Megszületettet dicsértük énekkel és imádsággal. Amikor pedig édesanyánk még diót, almát, majd később narancsot is az asztalra tett, csak annál lelkesebben fújtuk az Istent dicsérő énekeket az elküldött Fiúért – hálából.

Jézus nem mesealak. És ha egy rádióadásban azt akarta egy pszichológusnő bemagyarázni, hogy szinte narcisztikusan gügyögünk a betlehemi gyermekkel azért, mert tulajdonképpen nem akarunk soha felnőni – akkor ez csak „elvilágiasodott” tiltakozás az ellen, nehogy imádvá boruljunk le Jézus előtt.

Jézus annyira nem mesealak, hogy a történelemben is el tudjuk helyezni. Lukács már ilyen és hasonló törekvések ellen védekezve egy pár nagyon fontos és híressé lett kortársát is megnevezi. Augustus volt akkor a római birodalom mindenható császára, s a birodalom egyik provinciájában, amelynek Cirénius volt a helytartója, született meg Jézus. Augustusról pontosan tudjuk, hogy mikor uralkodott: Kr.e. 63-tól Kr.u. 14-ig. Sőt azt is tudjuk, hogy istenként tiszteltette magát alattvalóival. Lukács nem is a polgári nevét (Gaius Octavianus) említi, hanem *Augustusnak* nevezi, ami annyit tesz, hogy „a magasztos, dicsőséges”, vagyis akit olyan tiszteletben részesítenek népei, amely csak istenségeknek jár ki. Ennek a császárnak és helytartójának mégis csak az *előkészítő* szerepe jut az evangéliumokban: az ő rendelete nyomán indul el Mária és József, hogy Betlehemben megszülessen a világ igazán dicsőséges Megváltója.

2.

Divatos manapság nagy ívben kikerülni a hitvallásnak azt a mondanivalóját, hogy Jézus „szűz Máriától született”. Egyesek biológiai lehetetlenségnek tartják, mások arra hivatkoznak, hogy itt csak az ézsaiási prófécia félreértéséről beszélhetünk. Ott ui. csak fiatal lányról van szó és nem úgy, mint itt a *szűz* Máriáról. Tudjuk, hogy a zsidó kortársaktól kezdve mennyien gúnyolódtak e furcsa születés fölött. Az evangelisták sem csinálnak titkot abból, hogy József nem az édesapja a Betlehemben született Jézus nevű gyermeknek. Vannak szempontok azonban, amelyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül.

Az egyiket Jézus élete szolgáztatja. Pár éves működését úgy kezdte el, hogy a názáreti zsinagógában bejelentette, hogy őt a Szentlélek vette birtokába. Ez a Lélek hatalmazta fel őt, hogy a szegényeknek evangéliumot hirdessen... s hogy így meghirdesse az Úr kedves esztendejének beköszöntét (Lk 4,14). Ez a Lélek őt már anyja méhétől kezdve megszentelte, ahogy azt az egyik próféta előszeretettel hangsúlyozta saját magáról (Jer 1,5). Tudomásunk szerint Jézus soha nem házasodott meg, kizárólag az Isten rendelkezésére állónak tartotta magát. Ennek semmi köze nincs a római katolikus papok nőtlenségéhez. Itt sokkal többről, nem pusztán nőtlenségről van szó.

Ennek fontosságát ellenfelei valahogy jobban megértették, mint sok későbbi követője. Állandóan azzal üldözték, hogy „milyen Lélek” hatására tesz úgy, ahogy tesz és viselkedik. Biológiailag alig is fogjuk tudni valaha is megfejteni ezt a titkot. Ha azonban Jézussal foglalkozunk, nem hallgathatjuk el, hogy ő ebben a tekintetben is más volt. Ember volt, mert hiszen Máriától született. S mégsem csupán ember volt, hanem elannyira más, hogy az öskereszténység még a nemzéséből is kizárta az emberi hozzájárulást. „Az Úr Lelke szállt meg...” – ebben a kinyilatkoztatásában van elrejtve az, ami bennünket annyira foglalkoztat. Hogy valaki kizárólag Isten kezéből, kezében, keze által adott, irányított és igénybevett életet él, azt a mai, materiális javakra, gazdasági jólétre és a maga érvényesülésére gondoló embertársunk alig is tudja elképzelni.

Jeremiás prófétához Isten így szólt: „Mielőtt az anyaméhben megalkottalak, már ismertelek és mielőtt onnan kijöttél, megszenteltelek és prófétának rendelvelek a népek közé” (Jer 1,5). Amikor pedig Keresztelő János Jézust a Jordánban megkeresztelte, látta a Szentlelket, amint az leszállt Jézusra, és ezt az isteni kijelentést hallotta: „Te vagy az én egyszülöttem, akiben gyönyörűségemet lelem” (Mk 1,11). S utána – azt írja Márk – ez a Lélek elragadta a megkereszteltet és elvitte 40 napra a pusztába.

Aki tehát Jézussal komolyan foglalkozni akar, annak tudnia kell, hogy aki Betlehemben született, az nem egy a sok gyermek közül. Hanem az, akit a Szentlélek kezdettől fogva „létrehozott”, kezében tartott, s el nem engedett, amíg csak a keresztfán ki nem lehelte ezt a Lelket: „Elvégeztetett”. Aztán lehajtotta fejét és kiszolgáltatta, átadta lelkét (ti. vissza Istennek) az ő kezébe (Jn 19,30).

Lukács nem tud mást tenni, mint hebeg: egyrészt jegyespárról tudósít, másrészt arról, hogy itt megérintett asszonnyal van dolgunk, akit Isten már a legnagyobb szolgálatra méltatott: világra hozhatja azt, aki az Isten megbízására hallgat majd csupán.

Az előbb már említett rádióadásban azt állították, hogy a karácsonyi eltúlzott ajándékozásban magunk akarunk aktívak lenni, mert nem bírjuk a gyámkodást fölöttünk. Egy asszony adás közben azonban felhívta őket telefonon és helyére tette a dolgokat. Azt mondta, semmi kifogása a karácsonyi ajándékozás ellen. De ő ezt már úgy teszi, mint *megajándékozott*. Igen, Isten ajándékozásra késszé tehet bennünket, még mielőtt ez a gondolat az agyunkban megfogant volna. Ő már a legdrágábbal, az ő Gyermekeivel ajándékozott meg bennünket.

3.

Már itt megkérdezheti valaki, hogy mit kezdünk ma most már ezzel a Gyermekekkel, akit Isten ajándékozott nekünk? Ha jól látom, erre hármas választ lehet adni egy prédikáción belül.

Egy keresztyén lelkigondozó már nagyon korán arra biztatta elerőtlenedő gyülekezetét, hogy „nézzetek Jézusra” (Zsid 3,1). Ez a színtelennek tűnő biztatás azonnal megelevenedik, ha elmondom, hogy itt a szerző igen ritka szót használ, amely a katonai nyelvből való: ezzel jelölték meg a kém munkáját. A kémnek az a feladata, hogy megbízható jelentést küldjön felhatalmazóinak. Nem elég az ellenség érzékeny pontját felfedezni, megnézni, hanem azt tüzetesen meg kell figyelni, azt rögzíteni kell, a látottak fölött elgondolkozni, elmeditálni, azaz nagyon pontosan kell mindezt az emlékezetébe vésni. Nehogy megbízója hamis következtetéseket vonjon le jelentéséből, ezért alapos munkát kell végeznie. Nos, ezt ajánlja ez a lelkigondozó ellankadó híveinek is: nézzétek meg jól ezt a Jézust, fáradságot nem ismerve kémleljétek ki, foglalkozzatok vele, gondolkozzatok el azon, amit mondott, s hogy azt miért mondta, meditáljatok el afölött, ahogy a gyengék, kicsik, szükségét szenvedők pártjára állt, de azon is, hogyan fogadta el minden lázadás nélkül atyja parancsát.

Azt hiszem, itt kell kezdenünk, már a karácsonyi gyermeknél, a „kémkedést”, hogy igazán rácsodálkozzunk Isten ajándékára.

Aztán, ha igazán felnézünk Jézusra, nem szabad megállnunk ennél. Amit hallottunk, láttunk, megfigyeltünk Jézuson, az addig kell hogy hasson ránk, amíg csak a vágy az utánzásra, sőt a részesedésre fel nem ébred bennünk. Ha pl. látjuk, hogy Jézus nem csak azt mondta, hogy irgalmasságot akar inkább, mint bármi áldozatot, és ennek megfelelően cselekedett is, akkor ebből meg kell születnie annak az elhatározásomnak, hogy én is részt veszek az ő irgalmában.

Azt hiszem, így értette ezt Pál apostol is, amikor azt mondta magáról, hogy „élek többé nem én, hanem a Krisztus él bennem” (Gal 2,20). Nem én leszek tökéletesebb, hanem Krisztus lesz bennem olyan jelenvaló és olyan erős, hogy nem tehetek mást, mint hasonulok ehhez a Jézushoz. Sőt: részt kapok belőle, mert szállást vett bennem és űz az irgalomra!

Hogy ezt a karácsonyi történet szavaival fejezzem ki: nem elég elmenni Betlehembe és megszemlélni kívülről a Gyermekeket. Hiszen akkor csak pólyát látok és annak szemlélésébe feledkezem bele. Luther biztatott bennünket, hogy nem a pelenkák a legfontosabbak, hanem a Gyermekek, akit azok magukba foglalnak. Amikor karácsonyi szétszóródottságunkat elnézem, attól félek, hogy legfeljebb a pelenkák látására vagyunk képesek, s ezzel – ami még rosszabb! – még meg is elégszünk.

Végül még ennél az olyan szükséges és elengedhetetlen szemlélésnél sem szabad lehorgonyoznunk. Jézus nem azt mondta tanítványainak, hogy jól figyeljék meg őt, hanem, hogy induljanak el a követésére. Kövessék őt abban, ahogy bizalommal, maradéktalanul aláveti magát az Istennek. Kövessék őt abban, ahogy teljesen aláveti magát a Szentlélek

vezetésének. De abban is, ahogy megkönyörül nyomorultakon és ellene fordul az öntelteknek és elbizakodottaknak.

Isten ma is Jézus követésére hív bennünket. Mert csak aki erre indul el, foglalkozik igazán a kérdéssel:

Kicsoda nekem/nekünk Jézus Krisztus?

***

2. MILYEN EMBERRÉ LETT JÉZUS?

Felment József is a galileai Názáretből Júdeába, a Dávid városába, amelyet Betlehemnek neveznek, mert Dávid házából és nemzetségéből való volt, hogy összeírják jegyesével, Máriával együtt, aki áldott állapotban volt. És történt, hogy amíg ott voltak, eljött szülésének ideje, és megszülte elsőszülött fiát. Bepólyálta, és a jászolba fektette, mivel a szálláson nem volt számukra hely. (Lk 2,4-7)

Szentségtörőnek és ünneprontónak tekintenénk ma mindenkit, aki a karácsonyi Gyermek születése körüli eseményekről bármi negatívát vagy rosszat mondana. Karácsony *szokása* annyira a társadalmi élet részévé vált, hogy senkitől sem lehet rossz néven venni, ha így, vagy úgy, de megünnepli. Hogy karácsony *üzenete* is eljut-e a fülébe, az persze már más kérdés. Nemrég voltam olyan megemlékezésen, ahol fenyőfákat, meg mindenféle kitalált télapókat szerepeltettek, nehogy a tulajdonképpeni főszereplőről, az Isten ajándékozta Szabadítóról kelljen beszélni.

Mivel azonban éppen az *eredeti karácsonyi történetet* egyre több megvetés, sőt támadás éri, nem árt, ha ezt a számunkra olyan fontos eseményt elmélyítjük és felszínességétől megtisztítjuk. Ehhez szeretnék ma három olyan megjegyzéssel hozzájárulni, amely, úgy gondolom, számunkra csak annál világosabb fényben tünteti fel Jézus Krisztus Urunk születését.

1.

Lukács azt mondja, hogy Mária gyermekének nem volt szabad a szálláson (vendégfogadóban) megszületnie, mert nem kapott helyet az áldott állapotban levő kismama. Sok, romantikus betlehemes játékunkban ezt a részletet hol népieskedve, hol pedig felületes tréfálkozással szokták elütni. Márpedig itt nagyon sanyarú sorsot árul el az evangelista, amely a kisgyermeknek kijutott.

Mindenekelőtt a menetközbeni, úton történő szülés nem lehetett a legegyszerűbb. Hogy ma vonaton, repülőn szülő asszonyoknak a legtöbb esetben igen rövid időn belül segíteni tudnak, az a mai mobilitás és szervezés számlájára írandó. Ám akkor, amikor Jézus megszületett, még csak az együtt lakó, és kölcsönös segítségnyújtásra kész nagycsalád sem lehetett együtt. József és Mária teljesen kiszolgáltatottjai a sorsuknak. Ez a gyermek úgy látja meg a napvilágot, hogy már ekkor *menetközben* van és nem *otthon* születik. – Ehhez járul a környezet ridegsége és (talán) elutasító magatartása is. Nem hiszem, hogy betlehemesünk a való helyzetet mondják el, amikor a betlehemi lakosokkal elkergettetik a szállást kereső párt. De már maga az a tény, hogy sehol helyet nem talál a kismama és születendő gyermeke, előrevetíti árnyékát a gyermek jövőbeli életére. Vajon nem mesélte el később gyermekének Mária az ő akkori helyzetét? Azt hiszem, igen. Hiszen, amikor egyszer valaki nagyon követni akarta a már felnőtt Jézust, szinte a szívéből szakadt ki ez az elutasításszámba menő mondat: „A rókáknak van barlangja, s fészke a madaraknak, de az emberfiának nincs, hol lehajtsa a fejét.” (Lk 9,58)

Ehhez még egy további körülmény is járul. Régi fordításaink vendégfogadóról, újak pedig szállásról beszélnek. Valószínűleg az utóbbi a helyes. Amolyan pihenőhelyről van tehát szó, amely annyiban volt csak szálláshely, hogy az általában egyetlen nagy teremből álló épületben lovakat etettek, cseréltek, no és közben az utasok is kipihenhették hosszú útjuk fáradalmait. Nem csoda, ha az elbeszélők hamar összekötötték a megszületett gyermeket az ökörről és a számról, amelyek lehelletükkel melegítették és megóvták az elpusztulástól. Hogy ez a környezet nem lehetett ideális szülészeti klinika, azt ugye nem kell külön kiemelni. Micsoda veszélyt rejtett anyának és gyermekének! Ha az evangelistáknak hitelt adhatunk, Isten mindkettőt csodálatosan megóvta minden veszély közepette is: Mária legalább további négy gyermeket szült még elsőszülöttje után, Jézus pedig az akkori idők férfiai átlagos életkorát elérte – ami 29 év volt! – s csak az erőszakos kereszthalál vetett véget az életének.

Erről a csodálatos isteni elrendelésről Lukács egyetlen egy szócskával tudósít. Azt mondja, hogy amikor *ott* voltak, szülte meg Mária a fiát. Nem akárhol, nem valahol, hanem pontosan ott, azon a helyen, amelyet Isten meghatározott. Lukácsot, mint nem zsidót, nem érdeklik a régi próféciák. De azt tudja, hogy ebben az útonlevésben, otthontalanságban, szállástalanságban sem hagyja magára Isten Máriát és gyermekét. Legyenek mégoly mostohák is ott a körülmények, nemcsak a születés idejét, de még a helyét is pontosan eltervezte az Úr.

Tulajdonképpen olyan üzenete ez az evangéliumi tudósításnak, amely fölött könnyedén elsiklunk. Pedig figyelmeztetnie kellene bennünket arra, hogy Isten gondoskodó szeretetével mi is mindig számolhatunk az életünkben. *Ott* jön éppen a segítség, ahol a szükség a legnagyobb. Hisszük-e ezt? Ez is a karácsonyi Gyermek egyik kérdése felénk.

2.

Mária megszülte hát elsőszülött fiát, minden bizonnyal úgy, ahogy minden más édesanya. Legfeljebb, amint láttuk, a körülmények nem voltak kedvezők a gyermek fogadására. János evangélista, aki nem tartotta szükségesnek, hogy ilyen „istállószagú” eseményről tudósítson, (Reményik Sándor: János evangéliuma), ezt fennköltebb nyelven így fogalmazta meg: „És az Ige testté lett és köztünk lakott...” (1,14). Emberré lett tehát az isteni akarat, az Isten teljes lény. E nagy mondat olyan szédületes mélységeket és magasságokat tár fel, amelyek előtt csak ámulva állhatunk meg. Isten olyan lett, mint közlünk egy? – hiszen ez hihetetlen, mondják az okosok. És olyan dőre balgaságnak tartják ezt a hitetlenek, hogy már a 2. század végén egy gúnyolódó közülük számarfejet rajzolt a keresztre, mert ilyen számarásban hisznek ezek a keresztények!

Ennél azonban sokkal fontosabbnak tartom azt, hogy ennek a súlyos mondatnak a következményeit nem szoktuk végiggondolni. Milyen emberré is lett igazán ez az isteni Ige? Más szóval: milyen embersors várt Mária emberpalántájára? Az akkori zsidó társadalom kutatóinak eredményei alapján erre a kérdésre bizony igen komor kéréppel válaszolhatunk.

A Jézus-korabeli zsidó társadalom ui. földművelőkön, paraszton nyugodott. Ha jó volt az idő és a termés, ők látták el az egész országot, bár a termőföld kevés volt, és vég nélkül nem lehetett osztani. Rossz termés esetén nagy lett az éhség és a nyomor, mert termésük kétharmadát az uralkodóknak kellett adóba lefizetniük, s a parasztembernek alig is maradt valami családja eltartására. Egyre több földműves szegényedett el így, s közülük a legéletrevalóbbak elvándoroltak a városokba, hogy ott valamilyen ipar, kezdetleges kézművesség után nézzenek. Vajon József apja, Éli (Lk 3,23) is így kerülhetett, elszegényedett parasztként, Názáretbe, ahol a fia már amolyan épületbútorasztalos-féle lett? Mindenesetre Názáretben Jézust, mint ilyen iparost ismerték, ahogy ezt Márknál olvassuk (6,3).

Csoda-e hát, ha Jézus, működése idején, egészen különleges előszeretettel fordult a kicsik, a hátrányos helyzetűek, az élet árnyékos felén élők felé? Hozzájuk különösen kedves volt, nekik szívesen segített, s nem engedte bántani őket. Amikor az Újszövetség egy lelkipásztori irata arra biztatta nyomorult állapotban levő híveit, hogy járuljanak Jézushoz, és ezt így okolta meg: „...mert nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni erőtlenségeinken, hanem olyan, aki hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett...” (Zsid 4,15) – akkor itt a szegénységgel, nincstelenséggel is ismerős kisiparosra kell gondolnunk. Nem szellemi-spirituális elvont dolgokról van itt szó, hanem igenis nagyon mindennapi, gyomorra és az egész életvitelre kiható „erőtlenségről”.

Jaj, de sokszor elfeledkeztünk az egyháztörténet folyamán Jézusnak erről a nagyon konkrét sorsáról! Csoda-e, ha évszázadokon át folyt a vita a kereszténységben arról, hogy lehet-e pl. vagyonos ember, vagy hatalommal rendelkező katona egyáltalán Jézus követője? És hányszor állt az egyház később mégis a vagyonnal és hatalommal bírók mellé, elfeledkezve a kicsikről és szegényekről! Nem mennyei lényé lett ez a Názáreti, hanem nagyon is szegény iparosfiúvá (Mk 6,3), ennek a rendnek minden hátrányával együtt. Ezt karácsonyi gazdagságunk és pazarlásunk idején sem lenne szabad elfelejtenünk.

3.

Ahogy Lukács ezt a születéstörténetet leírta, abban nem lehet nem észrevennünk a hatalmas ellentéteket. Részletesen beszél arról az időről, amelyet egy császári rendelet szabott meg. Ugyanakkor beszél a kisgyermek megszületésének idejéről, amelyet Isten határozott meg. Egyrészt hangsúlyozza a szálláshelyen, talán a szabad ég alatt, vagy valamilyen közeli barlangban végbement szülést, másrészt olyan eseményről tudósít, amelyről mennyei seregek adnak hírt, s amelyet még a juhászok is tudomásul vesznek. A névtelen kis Mária áll az egyik oldalon, akibe lehetetlen, hogy Isten beleszerelmesedett volna, ahogy azt 175 táján a kereszténygúnyoló Kelzosz fogalmazta, hiszen műveletlen és alacsonyrendű volt. A másikon pedig ugyancsak ő, aki a védtelenségbe és bizonytalanságba beleszületett gyermekét pólyába bugyolálja és átmenti a zord nehézségeken. S hogy még csak a legnagyobb ellentétet említsem: a magát „augustus”-nak, azaz isteni felségűnek nevező római császár mindenható hatalma árad el a történeten. Ám Úrnak nem őt nevezik, hanem azt a kisgyermeket, akit Isten jelként, kegyelme és szeretete jeleként ad ennek a világnak.

Amikor világi hatalmasok elszedítenek bennünket erejünkkel és befolyásuk nagyságával, akkor kísértésüknek ellen kell állnunk. Amikor pedig jajgatunk, hogy mivel állítólag Istent senki sem látta, ezért nem is kell őt keresnünk – akkor ébredjünk rá arra, hogy Isten továbbra is láthatatlan marad számunkra, de aki az egyszülött fiút látja, az a helyes úton jár az Isten felé.

De az ellentétek ilyen kiemelésével Lukács mást is kíván hangsúlyozni. Azt ti..., hogy ez a betlehemi gyermek hitet kíván tőlünk, ellentétben mindenféle spekulációval. Közelebb kell lépni, le kell borulni a gyermek előtt, imádni kell őt. Erre pedig csak a hit képes.

Érdemes ezért Máriára vetni még egy pillantást. Egészen bizonyos, hogy a betlehemi szüléstől kezdve nem volt könnyű útja ezzel a gyermekével, egészen addig, amíg keresztje alatt állhatott, hogy búcsút vegyen tőle. De egész életútját meghatározza az, hogy a Betlehemben vele történeteket megőrizte és a „szívében forgatta” (2,19). Mi más a hit, mint ennek a gyermeknek isteni jelként való felismerése, elfogadása és a szüntelen rácsodálkozás! Ezt várja el a Megszületett tőlünk, valahányszor furcsa születése felett elgondolkozunk.

Higyj az Úr Jézus Krisztusban, és Isten megmentett gyermeke lehetsz!

3. JÉZUS ÉS A CSALÁDJA

Szülei évenként elmentek Jeruzsálembe a húsvét ünnepére. Amikor tizenkét éves lett, szintén felmentek Jeruzsálembe az ünnepi szokás szerint. Miután pedig eltelt az ünnepnapok, és hazafelé indultak, a gyermek Jézus ott maradt Jeruzsálemben. Szülei azonban ezt nem vették észre. Mivel azt hitték, hogy az útítársaik körében van, elmentek egy napi járóföldre, és csak akkor kezdték keresni a rokonok és az ismerősök között. De mivel nem találták, visszatértek Jeruzsálembe, és ott keresték tovább. Három nap múlva találták meg a templomban, amint a tanítómesterek körében ült, hallgatta és kérdezte őket, és mindenki, aki hallotta, csodálkozott értelmén és feleletein. Amikor szülei meglátták, megdöbbenek, anyja pedig így szólt hozzá: „Gyermekem, miért tetted ezt velünk? Íme, apád és én nagy bánattal kerestünk téged.” Mire ő így válaszolt: „Miért kerestetek engem? Nem tudátok, hogy az én Atyám házában kell lennem?” Ők azonban a nekik adott választ nem értették. Jézus ezután elindult velük, elment Názáretbe, és engedelmeskedett nekik. Anyja mindezeket a szavakat megőrizte szívében, Jézus pedig gyarapodott bölcsességben, testben, Isten és emberek előtt való kedvességben. (Lk 2,41-52)

Ha Jézus titkát próbáljuk fessegetni, akkor még egyszer vissza kell térnünk az élete kezdetére. Karácsonykor a születéséről hallottunk, most pedig a családjáról lesz szó, amelybe beleszületett. Ehhez felolvastam a *12 éves Jézus a templomban* néven ismert történetet, ám rajta kívül még más történetekre is ki kell térnünk.

Rögtön az elején el kell felejtenünk sok írásmagyarázatbeli tévedést, ha ezt a történetet meg akarjuk fejteni. Csak röviden mondom el, hogy ez az elbeszélés nem úgy mutatja be a 12 éves Jézust, mint aki engedelmes a szüleinek, – ilyen nevelői intésre ezt nehezen lehetne felhasználni, – éppen ellenkezőleg. Nagy melléfogása volt annak a múlt századbeli pápának is, aki pontosan ennek a történetnek alapján rendelte el a Szent Család tiszteletét. Ugyancsak nem szabad elkenni a kisfiú nem éppen udvariasnak mondható válaszkérdését a szülői megrovásra: „Nagy bánattal kerestünk téged!” – mire a viszontkérdés: „Miért? Hát nem tudátok, hogy az én Atyám házában kell lennem?”

Vizsgáljuk meg tehát azt az izgalmas kérdést, hogy milyen is volt Jézus viszonya a családjához. Mert ez sem feszültség- és titokmentes.

1.

A mi társadalmainkban időnként nagy szerepet játszik a család mint összetartó erő, és egy nép, vagy állam tartóoszlopa. Annál inkább feltűnik, hogy azokat, akik Jézusról írtak és beszámoltak, a családjához való kötődése nem igen érdekelte. Ha eltekintünk a születéstörténettől, akkor alig is tesznek említést erről. Máté feljegyzi, hogy Jézus annak a bizonyos ácsmesternek a fia, Lukács és János pedig egyszer-egyszer említi Józsefet, mint akinek a fia Jézus.

Az évszázadok folyamán ezt sokszor fogyatékoságnak tekintették. Kifogásolták, hogy hogyan lehet olyan fontos és híres valaki, akinek még az eredete is ismeretlen és bizonytalan?

Itt azonban el kell mondani két fontos megjegyzést, mielőtt gyorsan az elégedetlenekhez csatlakoznánk. Az első az, hogy Jézus valószínűleg 30 éves lehetett, amikor prédikálni kezdett, és nem korábban. 30 évesen hirdette meg, hogy közel az Isten országa, s ennek bizonyítékául tanított és csodákat tett. Mind a mondanivalója, mind a tettei olyan lenyűgözőek voltak, hogy hallgatói és nézői alig is tudták kivonni magukat a varázslatos hatása alól. Egyszer összeszámoltam, hogy csak Márk evangélista 17 különböző szóval fejezi ki a szem- és fültanúk reakcióját! Ez a gazdag skála a csodálkozástól a félelmen át a

transzbaesésig terjed. Amikor az evangéliumokat olvassuk, jól oda kell figyelnünk ezekre az evangelista-megjegyzésekre. Aki pedig ilyen hatásosan tudta csodálkozásra készíteni az embereket, vagy éppen félelemmel eltölteni őket, hogyan is kérhettek volna attól valamiféle születési tanúsítványt?

S ez évszázadokon át nem változott azoknál, akik igazán találkoztak Jézussal. Soha nem felejttem el az én görbeútú életemet, amelybe egyszer berobbant Jézus üzenete: hogy én lehetek mégolyan elveszett is, mégis az Isten tulajdonának szerves része vagyok. Lehet nagy vargabetűket leírni, kerülni Istent, mint a forró kását, bújócskát játszani akarni vele, – semmit nem ér! Mert Isten elküldi az ő kereső pásztorát az egyetlen elveszettért is, ha még olyan dőreségnek látszik is a 99 elhagyása az egy kedvéért! És ki kérdezősködne ilyenkor a Názáreti Jézus személyi igazolványa után?

A másik megjegyzés viszont már közelebb visz bennünket a nagy titokhoz. Jellemző módon, főleg az ellenfelei nem azt kérdezik tőle, hogy testileg honnan származik ő? De azt annál követelőzőbben és türelmetlenebbül, hogy honnan veszi az erőt a tanításához és csodáihoz? Így mondják ezt az evangéliumok: *honnan vette ehhez a teljhatalmat?* Kortárs tanítók többen is működtek, és sok mindent fel is tudtak mutatni. De csak Jézusra figyelve mondták a csodálkozó, vagy megriadt nézők: „Soha nem láttunk ilyet Izraelben!” (Mt 9,33).

Összefoglalva azt mondhatnánk: a 30 éves Názáreti olyan tanítással és tettekkel ejtette ámulatba kortársait, hogy az emberek e tanítások és csodák mögé, sőt Jézus személye mögé akartak bepillantani. Csoda-e, ha születése és eredete felkutatása már a későbbi idők kedvenc foglalkozása lett? Hallgatóit, nézőit egyszerűen hatalmába kerítette nem az így vagy úgy megszületett, hanem az így *cselekvő* Jézus. Máig sem tudunk a varázsától szabadulni. Talán igaza van egy modern kutatónak, hogy Jézus varázsa ellen nemtörődomséggel és közömbösséggel próbálunk védekezni. Így próbáljuk megjátszani az „úriember-semmin-nem-csodálkozik” nagyképi modernségét. Ám ami itt szembetűnik: ha nem kérdezősködünk Jézus ereje forrása után, akkor *Isten elől menekülünk*, akinek olyan engedelmes eszköze volt a Názáreti. „Nagy ember volt ez a Jézus”, vagy „egészen szimpatikus alak”, – ilyen kijelentésekkel nem visszük sokra. Ez megengedhetetlen felszínesség!

2.

Annál fontosabb azonban, hogy mégis, mit említenek meg az evangéliumok Jézus családi kapcsolatairól? Két csokorba fogjuk össze az evangéliumok közléseit.

Az elsőbe tartozik a 12 éves Jézus megjelenése a templomban egy zarándoklattal kapcsolatban. Nem lehet nem észrevenni, hogy Lukács a harmonikus családi életet is ábrázolja, amelyiknek egyik fontos tartozéka az évenkénti elzarándoklás Jeruzsálembe. Ugyancsak fontos Lukács számára annak hangsúlyozása is, hogy – miután felfedezték az elkallódott gyermeket, – szüleivel szépen hazament Názáretbe s ott engedelmisséggel nevelkedett. Ennek helyességét nem kell kétségbe vonnunk. De a történet két árulkodó mondata mégis szöveget üt a fejünkbe. A tudósítás a gyermek talpraesett feleleteiről, de méginkább a hitetlenkedő kérdés szüleire: „Hogy-hogy kerestetek, hát nem tudjátok, hogy az én Atyám házában kell azzal foglalkoznom, ami az övé?” Nem hiszek azoknak, akik úgy vélik, hogy a 12 éves kisfiú kamaszodni kezd és azért lenne türelmetlen és neveletlen szüleivel szemben. De az biztos, hogy már 12 évesen megmutatja, hogy kinek a rendelkezésére áll ő. Ő ezt tudja és érti, a szülei nem. Amikor azt mondja, hogy Atyja dolgaival *kell* foglalkoznia, akkor isteni szükségszerűségre mutat rá. Nem szemrehányás akar lenni, ha a szülők tudatlanságáról beszélünk. Pál apostol is tud arról, hogy vannak szellemi-lelki dolgok, amelyeket csak lelki ember foghat fel (1Kor 3,14-16). Lelkigondozóként, hányszor ütközünk neki ilyen értetlen falaknak! Kiteszed a lelked, beszélsz Isten szeretetéről, a Jézus Krisztus kegyelméről, s az eredmény a semmivel egyenlő. Falrahányt borsó visszapergését látja az ember és az eredménytelenség nyomasztó súlyát érzi.

Van, akinek egyszerűen nincs antennája arra, hogy olyan valóságokat fogjon fel, amelyek érvényesülés, pénzszerzés, élvezetkeresés határán túlra kerültek. Mindez „kínai” neki.

A másik jelenetet Márk evangelista mondja el és csak sejthetjük a szűkszavú tudósítás alapján, hogy családja később is egyre kevésbé értette meg Jézust. Jézus akkor már keresett és híres ember és egy napon nagy sokaság csődül össze nála. Elannyira, hogy még az étkezés idejét is elmulasztják, csak hogy vele legyenek. Ez igen felháborítja az „övéit”, írja Márk, és Jézust el akarják fogni, mert hiszen, – az ő véleményük szerint, – magán kívül van (3,21). Itt inkább csak találgathatunk és saját fantáziánk alapján színezzük ki, hogy mit is akart Márk ezzel a nyilván régi hagyománnyal elmondani. Annyi azonban biztos, hogy Jézusnak nem volt könnyű dolga a családjával, s a családjának sem övele. Mert akár valóban magánkívülinek tartották, akár ürügy volt ez csak számukra, hogy valamiképpen kivonják Jézust a „forgalomból”, mindez nagyfokú meg nem értést árul el.

Rendkívüli tehetségű gyermekek mindenkor sorsa ez, ezt is mondhatnánk. Egyrészt büszke rájuk a környezetük, a szülők, a család, másrészt félnek, hogy nem tudnak eléggé értelmesen és óvatosan bánni a tehetséges gyermekkel. Jézus családja ilyen viselkedésének az is oka lehetett, hogy a Jézusban működő erők teljesen felkavarták a mindennapjaikat. S ki szereti, ha egy családtag mindent felborít, ha mindenkinek hozzá kell igazodni?

Persze itt többről van szó. János evangelista írja, hogy egyszer, amikor a testvérei már elviselhetetlennek érezték Jézus jelenlétét, azt tanácsolták neki, hogy menjen fel a jeruzsálemi lombsátor ünnepére, ott csináljon propagandát saját felfogásának. S az evangelista megokolása: „mert még a testvérei sem hittek ő benne” (Jn 7,5).

Egy harmadik esetet Kánából, ebből a kis településből ismerünk, ahová Jézus lakodalomba volt hivatalos édesanyjával, Máriával együtt. Vigadozás közben jönnek rá arra, hogy elfogyott a boruk. S itt igen érdekesre fordul a helyzet. Nem a háziak mennek Jézushoz, hogy segítségét kérjék, hanem az édesanyja. Itt sem szabad a szűkszavú leírásba túl sokat belemagyaráznunk. Az azonban kettőt elárul. Egyrészt azt, hogy – talán a testvéreitől eltérően – Mária hisz fia csodára képes tehetségében. Ennek lenne eredménye, hogy a keresztfán csüggyve, a haldokló fiú nem a testvéreire bízta az édesanyját, hanem kedvenc tanítványára, Jánosra: „íme, a te anyád!” (Jn 19,27). Lukácsnak az a tudósítása, hogy Jézus mennybemenetele után Mária csatlakozott a Jézushívők gyülekezetéhez, emellett szól (Csel 1,14).

De itt Kánában a másik feltűnő esemény is fontos. Amikor ui. Mária közli Jézussal, hogy a násznép bora elfogyott, akkor, első pillanatra érthetetlen módon, Jézus így támad rá Máriára: „Asszony, mi közöm hozzád? Nem jött el még az én óráim.” Ha ezt meg akarjuk érteni, akkor mind a két fél oldaláról kell nézzük a helyzetet. Elképzelhető, hogy Mária, anyai ösztönrel elérkezettnek látja az időt, amikor a fia „produkálhatja” magát valami csodával. (Szabad legyen itt megemlítenem az édesanyámat, aki örült, hogy lelkész lettem. De ezt ő úgy képzelte el, hogy egyetlen fia minden vasárnap a falusi szószéken áll és ő fogadhatja ezért az emberek elismerését, tiszteletét, csodálatát. Élete végéig nem tudott napirendre térni az eljövetelem fölött...) Ezzel szemben Jézus ezt az elvárást elutasítja magától, hiszen Isten őt sokkal fontosabb feladattal bízta meg, mint a víz borrá való átváltoztatása. Ennek a feladatnak pedig még nem érkezett el az ideje, ezt senki fia ki nem erőszakolhatja. Mert ez egyedül az Isten kezében van.

Végeredményben Jézus itt se mondott mást, mint 12-évesen a templomi kirándulása után: hát nem tudod, hogy nekem Isten rendelkezésére kell állnom abban, ami az övé? Ez Jézus élete titkának valószínűleg egyik legmélyebbike: egész életét Isten kezében tudta, saját magát maradéktalanul az ő rendelkezésére bocsátotta. S ha ebben a családjában, vagy bárki más akadályozni akarta, akkor igen határozottan védekezett.

3.

Ezt húzzák alá azok a szavai is, amelyeket – ebben az összefüggésben – igen erőteljesen hirdetett. Gondoljunk csak arra, hogy a maga eljövetele egyik céljának éppen azt jelölte meg, hogy „ellentétet támasszak az ember és az atyja, a lány és az anyja, a meny és az anyósa között és hogy az embernek ellensége legyen az ő házanépe.” (Mt 10,35-36) Vagy milyen kihívóan hirdette meg a különbséget az ő szeretete vagy a hozzátartozóké között: „aki jobban szereti atyját és anyját, mint engem, nem méltó énhozzám...” (Mt 10,37) És milyen kioktató módon utasított rendre valakit, aki azzal jött hozzá, hogy szívesen lesz a követője, de engedje meg neki, hogy előbb eltemesse az apját, s azután jöjjön vissza. S hogy szólt a meredek válasz? „Hadd temessék el a halottak az ő halottaikat, te pedig gyere és hirdesd az Isten országát.” (Lk 9,60)

És végül mindezt összefoglalja az a jelenet, amelyet az evangelisták olyan egyöntetűen írnak le: Jézus éppen egy nagy sokaságot tanít, amikor szólnak neki, hogy anyja és testvérei állnak kint és szeretnének beszélni vele. Jézus válasza nem éppen szívvidítő: „Kicsoda az én anyám, és kik a testvéreim?” És kitárva karját a tanítványai felé, ezt mondta: „Íme, ezek az én anyám és a testvéreim. Mert aki teszi az én Atyám akaratát, az a fivérem, nővérem és anyám” (Mt 12,46-50).

Szeretetlen, hálátlan, hideg, köszívű ez az ember? Semmiképpen. De nem szabad őt a mi mértékünkkel mérni. Mert őt Isten választotta ki az ő tervei végrehajtására. Missziói mezőkön bizonyosodik be, hogy mennyire komoly lehet az ő követése, amikor a muszlim, vagy buddhista, vagy militánsan ateista család kiveti magából azt a tagját, aki Jézus követője lesz.

Ez is az ő titka, hogy ahogyan teljes szívű követőket kíván magánk, ugyanolyan következetesen tartja magát Atyja parancsához. Még akkor is, ha azt a saját családjával szemben kell megtennie.

***

4. JÉZUS ÉS AZ ÉDESANYJA

Amikor ezt mondta, a sokaságból egy asszony felemelte szavát, és így szólt hozzá: „Boldog az az anyaméh, amely téged hordozott, és boldogok azok az emlők, amelyek tápláltak!” Erre ő így felelt: „De még boldogabbak azok, akik hallgatják az Isten beszédét, és megtartják.” (Lk 11,27-28)

Ebben a sorozatunkban már beszéltünk ugyan Jézusról és a családjáról, ma mégis visszatérünk erre a kérdésre. Mégpedig nem csupán azért, mert történetesen anyák napján illik megemlékezni Jézus édesanyjáról is. Hanem azért is, mert Jézus titkát keresve nem kerülhetjük ki annak az egyedülálló, páratlan anya-fiú kapcsolatnak a vizsgálatát, amely szerves része Jézus élete teljes titkának. S ha hozzátesszük, hogy a reformáció óta Máriának, Jézus anyjának az alakja szinte amolyan vízválasztóvá nőtte ki magát, megosztva a római katolikus és nem római egyházakat, akkor ez csak még jobban aláhúzza a feladatunk fotosságát. A római egyház ezt az „akadályt” ui. az utolsó 150 évben még csak magasabbra emelte. 1854-ben dogmává, tehát kötelezően hiendő tanítássá tette azt, hogy Mária, mert istenfiút szült, már maga minden bűntől mentesen fogantatott és büntelen is maradt. 1950-ben pedig ezt megtétette egy újabb dogma, amely szerint „az örökké szűz, szeplőtelen Istenanyát, miután földi élete véget ért, testestől-lelkestől a mennyei dicsőségbe vitte föl az Isten”.

Nem tartom most feladatommak az ezekkel az „akadályokkal” való vitatkozást, hiszen ezek régen elhagyták a bibliai kijelentés talaját. Maradunk a Újtestámentum területén és megkérdezzük, hogy hogyan is tudósít az őskereszténység Jézus és édesanyja egymáshoz való viszonyáról.

1.

Hogy valójában kicsoda volt és honnan származott Mária, azt ma már nem tudjuk egészen pontosan megállapítani. Neve a héber *Mirjam* szó elgörögösített, később latinositott formája. Mirjam héberül keserűt, sőt mérgeket is jelenthet. Az Ótestámentumból ismerünk egy ilyen nevű nőt, aki Mózes és Áron testvére kellett legyen (2Móz 15,20k.), s akinek főleg Mózeshez nem volt a legjobb viszonya (2Móz 24a). Ugyanakkor csodálatos énekét közli 2Móz 15,20k, és voltak próféták, akik őt Izrael egyik vezetőjének is tekintették (Mik 6,4).

Lukács szerint Mária rokona volt Erzsébetnek, Keresztelő János anyjának, s ebből következtek egyesek arra, hogy Mária is ároni nemzetségből származhatott (Lk 1,27; 2,4). Egy a 2. század második feléből származó irat szerint Mária is Dávid leszármazottja lett volna, s ezt már Justinus mártír is így tudta (Jakab előevangélium, 100-163. E szerint az irat szerint Mária 16 éves lett volna, amikor fiát, Jézust megszülte, 12,3.) Azt viszont tudjuk, hogy Názáretből, Galileából való volt (Lk 1,26; 2,39). Józsefnek volt a felesége, aki Jákób fia volt (Mt 1,16), és Jézust az ő fiának tekintették: „Hát nem József fia ez?” – csodálkoztak a názáreti lakosok, amikor Jézus meglátogatta őket (Lk 4,22). Az evangelisták Józsefnek Máriával való házasságából több fiú- és leánygyermeket említenek, a fiúkat névszerint is: Jakabot, József, Júdást és Simont (Mk 6,3).

Bár János evangélista nem közli Jézus születésének történetét, annál nyomatékosabban szól Máriáról, Jézus működésével és életével kapcsolatban. Jézus fellépése elején már ott van Mária a kánai lakodalomban (2,1), majd elkíséri őt Kapernaumba (2,12). S a legszívszorongatóbb jelenet az, ahogyan a keresztfeszített Jézus édesanyjának és kedves tanítványának, Jánosnak a jövőjéről gondoskodik: „Asszony, íme a te fiad”, – és „Íme, a te anyád!” (Jn 19,26-27). Mária elkíséri Fiát egészen a keresztfáig és nem csodálkozhatunk rajta, hogy Jézus mennybemenetele után is ott találjuk őt a tanítványok jeruzsálemi szállásán. Azaz: Mária az imádkozásra összegyűlt Jézus-követő gyülekezet tagja a fővárosban (Csel 1,14).

Körülbelül ennyi az, amit Máriáról, az ő származásáról és életéről tudunk. Még megemlíthetjük, hogy Pál egyszer sem szól Máriáról, a nevét sem használja, hanem egyszerűen csak annyit mond, hogy Jézus az Isten által meghatározott időben „asszonytól lett” (Gal 4,4). Egyes kutatók szerint Mária hamar özvegysorsra jutott. Feltűnik ui., hogy amikor Jézus már nyilvánosan fellép és dolgozik, soha többé Józsefről nem történik említés, hanem mindig csak „Jézus anyjáról és a családjáról” van szó. Ha pedig ez áll, akkor elképzelhetjük azt a veszteséget, amit legidősebb fiának, Jézusnak a megölése jelenthetett az édesanya számára!

2.

Ha most afelől érdeklődünk, hogy hogyan viszonyult Mária a Fiához, akkor több oldalról kell kiinduljunk, hogy lehetőleg átfogó feleletet nyerjünk.

a) Nem lehetett könnyű helyzete Máriának a fia *születésével* kapcsolatban. Lukács evangélista közli Mária magasztaló hálaénekét azért, hogy Isten „letekintett az ő alázatos szolgálólányára” és, hogy „nagy dolgokat cselekedett vele a Mindenható” (Lk 1,46-55). Nem is lehet ésszel felfogni ezt a nagy isteni lehajlást: Máriát, a kis galileai nőt választotta ki Isten, hogy világra hozza az Isten Fiát.

Igen ám, de ez már akkor is szokatlan, rendkívüli eseménynek számított. A teremtés rendje szerint Ádám és Éva óta testi egyesüléssel hozzák világra az emberek utódaikat. János evangélista azt hangsúlyozza, hogy az Isten igéje öltött Jézusban testet, – mégpedig „sem a test, sem a férfi akaratából”, hanem „Istentől” született (Jn 1,13). Ezt a magyarázati nehézséget érzi Máté is, amikor olvasóinak/gyülekezetének meg kell magyarázza a születés körülményeit. Egyrészt elmondja, hogy Mária jegyese volt Józsefnek, másrészt az angyali szózatban már József felesége, anélkül, hogy a gyermek apja lenne a férj (Mt 1,18-25). Nem csodálkozhatunk tehát, ha Jézus zsidó ellenfelei Jézust és főleg az édesanyját a szennybe rántották. Paráznaságot, házasságtörést, házasságon kívüli viszonyt vetettek a szemére. Sőt, rosszakaratúan, Mária nevének jelzőjéből (Panthera=szűz) egy római katona nevét konstruálták (Pantheros), aki szerintük a gyermek törvénytelen apja lett volna.

b) Mária viszont gyermeke *jó anyja* kellett legyen. Amikor az angyal bejelentette neki várandóságát, akkor – Lukács szerint – így kiáltott fel: „Ime, az Úr szolgálólánya, történiék velem a te beszéded szerint” (Lk 1,38). Ezt a várakozó-kedves készséget különösen ma nagyra kell értékelnünk, amikor egyre szaporodik azok száma, akiket „nem akartak” a szüleik, ahogy azt egyszer egy jegyespár beszélgetésben elmondta.

Ugyancsak ez a gyermekszeretet tükröződik Mária szavaiban a 12 éves Jézus eltűnésével kapcsolatban: „Fiam, apád és én nagy bánattal kerestünk téged...” (Lk 2,48). Végül pedig, mai ismereteink birtokában, bizvást állíthatjuk, hogy Jézusnak szép gyermekora lehetett. Ahogyan már felnőttként – tanítványai akarata ellenére – magához fogadta a gyermekeket, az saját, jó tapasztalatra vall: csak az tud gyermekekkel szeretettel bánni, aki gyermekként maga is szeretetteljes bánásmódban részesült...

c) Mária sem kerülhette el persze minden édesanya sorsát: az örömmel fogadott, a szeretettel felnevelt fiú végül is engedelmeskedett az örök törvénynek: „...azért a férfi elhagyja apját-anyját...” (1Móz 2,24). Bár Jézus magát sok példázatában „völegénynek” nevezte (de soha menyasszonyról nem beszélt!) – tudunkkal soha nem házasodott meg. Viszont elkerülhetetlen volt, hogy kinőjön édesanyja keze alól. S ez sok gondot is jelentett Máriának. Bizonyosan távolról izgult a fiáért, anélkül, hogy ez megnyugtatta és kielégítette volna. Legalább két olyan esetről tudunk, amikor az aggódó, de fiára mégis büszke édesanya megtörte a hallgatását. Az evangélisták mind tudósítanak arról, hogy amikor Jézus a népszerűsége és sikerei tetőpontján állt, az őt körülvevő, lelkes hallgatóseregen át jelentették neki, hogy „anyád és testvéreid ott künn keresnek téged...” (Mk 3,32) Hogy sikerült-e a találkozás, nem tudjuk, de bizonyos, hogy Máriát anyai szíve üzte fiához.

Sokkal erőteljesebben avatkozott be az eseményekbe az édesanya a galileai Kánában, ahová lakodalomba volt hivatalos. János nagy nyomatékkal jegyzi meg, hogy a kérdéses mennyegzőn „ott volt a Jézus anyja” (Jn 2,1), és hogy Jézust is meghívták (2,2). Nem szabad ebbe a szép történetbe túl sokat belemagyarázni. Azonban Mária ottani viselkedéséből két jellemvonása megmutatkozik. Az egyik a segítőkészség, amellyel a zavarbajlott esküvősök nehéz helyzetét szeretné megoldani. Ha a bor a lakodalom kellős közepén elfogy, bizony nagy szégyene az a vendéglátóknak. Mária itt szeretne segíteni. – A másik pedig az a meggyőződés és bizonyosság, amellyel, magától értetődően, a fiához fordul: „Nincs boruk”. És Jézus elutasító megjegyzése ellenére is odasúgja a szolgáltnak: „amit mond, tegyétek meg”. Vagyis: Mária hisz a fiában, bizalommal teszi le a kezébe ezt a nagyon is emberi ügyet. Tudja, hogy fia a segítségkérést nem fogja elutasítani. Nem gondolom, hogy itt Mária „közbenjárásáról” kellene beszélni. János tudósításában Mária fia iránti bizalmán van a hangsúly.

d) Végül a fiú halálánál is ott akart lenni az édesanya. Miközben sokan elfutottak, megijedtek, fogadkozva tagadtak és reszketve féltek esetleges cinkosság vádjától vagy üldözéstől, az édesanya ott állt hűségesen a fiú keresztfája alatt. Az evangélisták nem

tudósítanak síró fájdalmáról, nem akarnak a könnyzacskóinkra hatni (ellentétben azzal, amit későbbi századok „Mária siralma” címén gyakoroltak...). De kegyetlenek lennének, ha azzal gyanúsítanánk Máriát, hogy elfelejtette, amit Simeon, az öreg próféta, a gyermek bemutatásánál már neki címezve elmondott: „...a te lelkedet is éles kard járja majd át...” (Lk 2,35). Bizonyára sírt és szenvedett. De szomorúságát enyhítette, hogy búcsúzó fia rábízta őt, az akkori szokásnak megfelelően, legkedvesebb tanítványa, János gondjaira. Hogy miért nem a többi fiára, azt csak találgatni lehet.

Így áll előttünk Mária képe, az anyáé. Az Isten Fia anyjáé. Nem tartom túlzásnak, hogy már a korai egyházban ezt a méltóságteljes nevet adták neki: az „istenszülő Mária”. Aki minden tiszteletünket megérdemli.

3.

Végül pedig azt kérdezzük meg, hogy Jézus hogyan viszonyult az édesanyjához? Itt is mozaikkockákból állítjuk össze a feleletet.

Abból kell kiindulnunk, hogy Jézusnak Názáretben átlag-normális gyermekkorra volt. Erre abból következtethetünk, hogy mikor felnőttként visszatér a falujába, akkor pontosan tudják nem csak a foglalkozását (faiparos), de a testvéreit is ismerik. (A „testvérkérdés” megoldására csak sokkal később keletkezett olyan kísérlet, hogy a testvérek Jézus unokatestvérei lettek volna. A korai századokban pedig „az özvegyen házasodott József” első házasságából való gyerekeknek tartották őket. Ma a római katolikus írásmagyarázat a „testvér” szó (*adelfosz*) keresztények közötti használatára hivatkozik, hogy Mária örökkétartó szüzességét bizonyítsa.) Lukács is igyekszik jól jelenteni Jézus gyerekkoráról, amikor azt írja, hogy „a kisgyermek pedig gyarapodott bölcsességben, testben, Isten és emberek előtt kedvességben” (Lk 2,52). Nincs jogunk kétségbevonni, hogy ebben a gyarapodásban oroszlánrésze volt az édesanyjának, Máriának.

Máriának viszont már korán meg kellett tanulnia, hogy mégsem mindennapi-egyszerű gyermeket nevel a házában. Valaki azt kérdezte egyszer egy bibliaórán, hogy Jézus, az evangéliumok szerint, „édesanyámnak” nevezte-e Máriát? Sajnáltam, hogy nem-mel kellett válaszolnom. Józsefet sem nevezte apjának, „az én Atyámnak” az Istent tartotta. Amikor elveszett a zarándokok között és szülei nagy bánattal keresték őt, akkor így válaszolt nekik: „nekem az **én Atyám** dolgaival kell foglalkoznom” (Lk 2,49). S bár Mária jól megjegyezte ezt magának, Lukács mégis azt állítja, hogy a szülők „nem értették (a gyermeknek) ezt a beszédét”.

Jézus már itt, tizenkétévesen leszögezte – talán csak sejtésszerűen – hogy az ő életét más valaki foglalta le és vette igénybe. Ez mutatkozott meg aztán minden találkozásán édesanyjával. Amikor Mária úgy gondolta, hogy a lakodalmaskor szegénye elhárítása érdekében fiához fordulhat jelszerű segítségért, Jézus reakciója erőteljes: figyelmezteti anyját, hogy Isten dicsőségének e világban való végső megbizonyítása egy ideig még várat magára. Ennek az órának az eljöttét nem Mária határozza meg, hanem azt Isten magának tartotta fenn. Itt is áttűz Jézusnak az a tökéletes engedelmsége, amely az Isten szabadon megnyilvánuló akaratának semmiféle veszélyeztetését nem engedi meg.

Ha tanítás közben zavarta meg valaki egyszer azzal, hogy áldotta az őt hordozó anyaméhet s az anyai emléket, akkor Jézus gyorsan helyére tette a dolgokat (tisztázta a fontosság kérdését?). Akárcsak akkor, amikor hírt hoznak neki, hogy anyja és testvérei óhajtanak beszélni vele. Az, aki azt hirdette, hogy aki meg nem gyűlöli apját és anyját óérette, nem méltó hozzá (Lk 14,26), a saját családjával sem viselkedhetett másképp. Meg kellett hallania Máriának is, hogy Fia már más síkon alapított „családot”: azok a boldogok, ill. Máté szerint azok az ő anyja és testvérei, akik hallgatják és megtartják Isten ígését.

Máriának be kellett látni, hogy a fia által meghirdetett Isten-országában mások a méretek és mértékek. Itt nem rokoni szálaikon múlik a kapcsolat Istennel. Hányszor kell ezt

saját családukon is megtapasztalnunk! Bennünket is megdöbbsent, ha gyermekeink Istenhez találunk, esetleg a mi közreműködésünk nélkül, vagy éppen annak ellenére. Hogyne állt volna ez fenn Jézusnál még sokkal fokozottabban? S ha Jézus úgy érezte, hogy Mária itt kívánja útját állni, akkor számára az Isten akarata volt az elsődlegesen mérvadó.

***

Ez az Újtestámentum-festette Mária-kép és nem több. Amit későbbi századok aggattak rá, az furcsa keveréke régi, pogány vallási elemeknek, folklórnak és vágyálmoknak, amelyeket belevetítettek Mária személyébe. S nagy kár, hogy „vízvázasztó” személyéről főleg magyarok között nem lehet újtestámentumi alapon beszélni. Mert ma még fokozottabb a kívánság, hogy Magyarországból Regnum Marianum legyen, és Máriát olyan helyre – pl. a mennybe – kell helyezni, amit neki Isten soha nem ígért. Ez pusztán emberi vágyálom, amit Máriára vetítenek ki.

Evangéliumi látásunknak megfelelően Mária marad az Isten minden tiszteletet megérdemlő alázatos szolgálóleánya. Akit még segítségül is hívhatunk gyengeségünkben, ahogy erre egymást is bízást kérhetjük.

De ezzel ki is merült Mária szerepe a hitéletünkben. Aki ennél többet kér vagy kínál, az már elhagyta a Szentírás területét. Az már spekulál. Erre pedig sem Jézus, sem Mária semmi okot nem szolgáltatott.

***

5. A ZSIDÓSZÁRMAZÁSÚ JÉZUS

Amikor közelebb ért, és meglátta a várost, megsiratta és így szólt: „Bár felismerted volna ezen a napon te is a békességre vezető utat! De most már el van rejtve a szemeid elől. Mert jönnek majd reád napok, amikor ellenségeid sáncot húznak körülötted, körülzárnak, és mindenfelől szorongatnak; földre tipornak téged és fiaidat, akik benned laknak, és nem hagynak belőled követ kövön, mert nem ismerted fel meglátogatásod idejét.” Azután bement a templomba, és kezdte kiűzni az árusokat, ezt mondván nekik: „Meg van írva: És az én házam imádság háza legyen, ti pedig rablók barlangjává tettétek.” Ezután naponként tanított a templomban. A főpapok, az írástudók a nép vezetőivel azon voltak, hogy elveszítsék; de még nem találták meg a módját, hogy mit tegyenek vele, mert az egész nép – hallgatva őt – rajongott érte. (Lk 19,41-48)

Nem jelentéktelen a kérdés, hogy miért siratta meg Jézus Jeruzsálemet? A betániai Lázár esetétől eltekintve ui. nem tudunk arról, hogy Jézus valaha is sírt volna, sőt még ott is az a benyomásunk, hogy inkább a Lázár-testvérek hitetlensége fölötti bosszúság vagy harag miatt tolultak könnyek a szemébe, mint a jóbarát elvesztése fölötti bánat miatt. Jeruzsálem esetében mégis az a valószínű, hogy Jézus tényleg *megsiratja* a várost és annak lakóit, mert azok igen fontosak a számára. Hiszen csak *azért* nem röstelljük a könnyeinket, akit nagyon szeretünk. Ha ez a nép, amit Jeruzsálem képviselt, nem érdekelt volna Jézust, bizonyosan nem sokat törődött volna vele. De Jézusnak igenis nagyon a szívén feküdt annak a népnek a sorsa, amelyből maga is származott. Ezt soha nem tagadta, sőt, elsősorban ehhez a néphez küldöttnek érezte és tudta magát (Mt 15,24).

Ne vegyük ezt rossz néven tőle. Valamennyien egy bizonyos népből származunk és igen sok mindennek kell történnie ahhoz, hogy saját népünk sorsa hidegen hagyjon bennünket. Egyikünk sem választhatta ki magának népi hovatartozását, ez mindnyájunknak adatott, s ezért, mint a teremtés „melléktermékéért”, hálásaknak kellene lennünk Istennek

ezért az ajándékáért is. Ez a tény tárgyilagosságra int: legyünk óvatosak azzal, aki népi hovatarozandóságát gögösen és fennhéjázva a vásárra viszi, de azzal is, aki azt letagadja, megveti. Mindkettő hálátlan a Teremtővel szemben!

Jézus „teremtési” titkai közé tartozik a zsidóságból való származása is. Kár, hogy az elmúlt kétezer év folyamán ezt egyesek tagadni igyekeztek. Mint ahogy az is kár, hogy a keresztény egyház nem mindig és nem egyenlő intenzitással tiltakozott az efféle kísérletek ellen.

Amikor tehát Jézus siratja Jeruzsálemet, abban népe iránti érzelme, azt féltő aggodalma jut kifejezésre. Tud Isten sok ígéretéről, amit e népnek tett, s ezek egyik beteljesítőjének érzi saját magát. Ezért is bántja népe munkájával szembeni konok ellenállása. Látja előre a katasztrófákat, amelyek népe kárára lesznek, s úgy érzi, ebben a helyzetben nem térhet ki a közös felelősségvállalás elől. Ez a feszültséggel teli helyzet készteti őt könnyekre. „Dominus flevit”, az Úr sírt – így mutogatják ma is a Jeruzsálemet meglátogató turistáknak azt a domboldalt, ahol az Úr népéért való féltő aggodását sírással fejezte ki. Bensőségesebbet, mélyebbet és jelentőségesebbet nem is tehetett volna. Mert nagyon szerette a népét.

1.

Bűnbánattal kell bevallanunk ugyanakkor, hogy Jézus népével kapcsolatos magatartásának eddig alig is szenteltünk figyelmet. És örömmel, hogy napjaink beszélgetése a zsidósággal a közös Atyáról, a két bibliarész összetartozásáról és azok értelmezéséről, – mind-mind biztató jelei a változásnak.

Persze vannak túlzások is. Ezek közé tartozik az a téves felfogás, hogy már nem vagyunk kötelesek a zsidó népnek hirdetni az evangéliumot. A kérdésből a közvéleményben azonnal politikum lett és a (manipulált) nyilvánosság hamar megfelelően reagált is rá. Végzetesnek kell tartanunk, ha egyes kutatók – akik esetleg eddig nem is foglalkoztak komolyan Jézus zsidó származásával és ennek következményeivel – most egyszerre átesnek a ló tulsó oldalára és hadbaszállnak a zsidók felé is érvényes keresztény misszió ellen. Jó, ha a kérdést nem ideologizáljuk el. Inkább figyeljünk arra, miért siratta meg Jézus Jeruzsálemet, hátha ez biztosabb érveket ad a kezünkbe.

Mindenekelőtt tudomásul kell vennünk, hogy Jézus a maga munkáját jelnek tekintette az Isten örök békessége eljövételére. Azzal az ígérennyel lépett fel, hogy ezt a környezete is így lássa és fogadja el. Hiszen népének oly ritkán és csak rövid, átmeneti időre volt alkalma békében élni. Nem csoda, ha a zsidók máig is a dávidi és salomoni idők után áhítoznak, hiszen e két király idején volt valóban béke az országban. – Ám Jézus kortársai nem kívánták elfogadni ezt az ajánlatot.

Másrészt Jézus nem titkolta, hogy Istennek ez a békekorszaka elszakíthatatlan az ő személyétől. Más szóval: Isten éppen őbenne nyújt az emberiségnek békejobbot. Csalódottan kellett elnéznie, ahogy népe elutasította ezt az isteni ajánlatot, s ezzel mintegy megíúsította az Isten béketervét. Valami soha vissza nem térő alkalmat mulasztott el ezzel, s ez fáj Jézusnak.

Dehát ki meri állítani, hogy mi mindig felismerjük az Úrtól kapott kegyelmi időket? Ebben is hasonlítunk Jézus kortársaira. Hát nem úgy van-e, hogy közülünk is sokan megismerik Jézus személyét, mégis tagadják, hogy Isten az üdvösségünket éppen hozzá kötötte volna. Ha tehát Jézus elküldte tanítványait, hogy evangéliumát minden teremtménynek hirdessék meg, miért lenne ez alól a magyar, vagy éppen a zsidó nép kivétel? Jézus maga vetett vakságot a népe szemére, és fájalta, de nem mondott le róluk. Velük együtt kell nekünk is mindig, újra meg újra meghallanunk az evangéliumot, hogy megtérésre indítson. Itt nincs köztünk semmi különbség! Nem is lehet.

Sok értelme nincs annak, ha Jézusnak ezt a kihívását hallatlanná, vagy behatárolttá akarjuk tenni. Nemrég vettem részt egy istentiszteleten, ahol a túlbuzgó kollega szinte

zsinagóga-hangulatot kívánt teremteni. Hogy Isten „ezekben az utolsó napokban Fia által szólt” (Zsid 1,) – azt látszólag teljesen elfelejtette. Ez pedig nemcsak az ügghöz nem méltó magatartás, de a keresztény-zsidó párbeszédnek sincs hasznára.

2.

Régi szokás szerint évente egyszer megemlékeznek az egyház Jeruzsálemnek a rómaiak által történt elpusztításáról, – egyre halványabb eredménnyel. Nemcsak azért, mert évezredek választanak el bennünket ettől az eseménytől. Hanem azért is, mert éppen véget ért századunk bizonyítja, hogy mi mindent képes lerombolni az emberi gonoszság: Coventry és Drezda, Hiroshima és Vukovár, vagy akár Budapest szinte érzéketlenné tett bennünket. Nem is beszélve két szörnyű világháború számlálhatatlan elhurcoltjáról, elgázosítottjáról, halottjáról és a terror különböző tobzódó borzalmi áldozatairól.

De Jézus titkához az is hozzátartozik, ahogy a katasztrófák és az ő személyes sorsa valahogy feltételezik egymást. Szemére vetette Jeruzsálemnek, hogy nem ismerte fel az isteni látogatás alkalmát. S mivel ezt az alkalmat elhalasztotta, most a megpróbáltatás ideje tör rá. Felkínálta, hogy a város az ő sorsához kapcsolja magát, hiszen ő mindnyájunk sorsa. Együtt kell Isten elé állnunk és könyörögnünk, nehogy mi is elszalasszuk az ő Jézusban kinyújtott békejobbát. Aki pedig itt valami antiszemitizmust, vagy antijudaizmust szimatol, csak azt árulja el, hogy Isten elleni engedetlenségére keres alibit.

Zsidók és nemzsidók, egyformán kegyelemre szorultak vagyunk, s ezt csak az evangélium közölheti velünk. Annak hirdetésével pedig minden embernek egyformán tartozunk.

3.

Jézus azonban nem állt meg a sírásnál, hanem erőiesen meg is tisztította a jeruzsálemi templomot. Azt vetette népe szemére, hogy az imádság házát rablóbarlanggá tette. Figyeljük meg, hogy az előbb még megsiratottakkal hogyan bánik, függetlenül származásuktól, nemzetiségüktől. Számára egy fontos szempont van, mégpedig Isten helyes imádása. Istent kell dicsőíteni neki, a népének, és minden más népnek is. Elutasít minden kísérletet, bárhonnan jöjjön is az, amely ennek a dicsőítésnek akadályává válnék. Erre egy nép sem jogosult, még a sajátja sem.

Jézus rendet kíván teremteni. Segítő és mentő szándékát a kereskedők kiűzésével is mutatja. A rendcsináláshoz az is hozzátartozik, hogy ő veszi birtokába Atyja házát. „Naponként tanított a templomban”, – írja Lukács. Ami azt jelenti, hogy ezután nem a törvényt magyarázat és az áldozatokkal való kereskedés határozta meg a templomi életet, hanem az ő evangéliuma az Isten elérkezett országáról. Igaz, hogy kereskedő füleknek igen disszonáns hang ez. Azonnal jön is az ellentámadás, és Jézust lehetetlenné kívánják tenni. – Akkor kortárs-fülek voltak süketek, ma pedig mi is hozzátartozunk azokhoz, akik Jézust fölöslegessé kívánják tenni.

Jézus sírására emlékezve azért, meg kell fontolnunk, hogy érdemes-e, szabad-e megtérésre hívó szava elől kitérnünk? Nem azt kell kérdeznünk, hogy milyen fajból származik és milyen fajúaknak szól. Ő minden néppel azonosítja magát, amely hallgat rá. És – sírva bár – de meghirdeti az ítéletet minden népnek, amely elszalasztja meglátogatásának idejét.

Luther hasonlította ezt az időt, az Isten kegyelmi idejét, a gyorsan tovafutó záporosőhöz: amilyen gyorsan jön, éppolyan gyorsan tova is száll.

S a kérdés az, hogy visszatér-e még?

6. AZ UTOLSÓ PRÓFÉTA?

Amikor Jézus Cézarea Filippi területére ért, megkérdezte tanítványait: „Kinek mondják az emberek az Emberfiát?” Ők így válaszoltak: „Némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, megint mások pedig Jeremiásnak vagy valamelyik prófétának.” Erre megkérdezte tőlük: „Hát ti kinek mondotok engem?” Simon Péter megszólalt és így felelt: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.” (Mt 16,13-16)

Ahogy felolvasott igénk mondja, nekünk is abból kell kiindulnunk, hogy Jézust kortársai nagy prófétaként tisztelték. Úgy látták, hogy ő az Isten szócsöve, akinek szavait csodák sora kísérte és hitelesítette. Nem véletlen, ha időnként – joggal – jeleket vártak tőle (Mt 16,1-4). Halottfeltámasztásait úgy csodálták, mint annakidején Illését, hitték, hogy Isten titkon beszél vele mint a megdicsőülés hegyén (Mt 17,1-13), vagy a keresztelese alkalmából (Mk 1,11). Vallották, hogy ő a bírói székre alkalmas (Mt 23,2), aki a tévelygőket és megátalkodottakat meg is fenyegetheti (Mt 23).

Az evangéliumok nem rejtik véka alá, hogy milyen nagy hatást gyakorolt Jézus a lelkes, felcsigázott, de féltő emberekre is. Galileából származó prófétának tartották (Mt 21,16), amit az őt ebédre meghívó farizeus nem szívesen hallott (Lk 7,31). Próféta-híre még támadásoktól is megvédte. Többször olvassuk, hogy el akarták fogni, de féltek rajongóitól, akik miatt a hatóságok kénytelenek voltak óvatossá lenni (Mt 21,46).

Hogy Jézus maga is tudatában volt-e eme hírének, arra a Lukács által feljegyzett, Emmausba menő tanítványok története utalhat. A két elkeseredett tanítvány elpanaszolja a hozzájuk csatlakozott idegennek nyomorúsága okát: „Nem tudod, mi történt Jeruzsálemben a Názáreti Jézussal, aki Isten és emberek előtt, tettekkal és szavakkal hatalmas próféta volt?” (Lk 24,13-35). Mennyire csodálkoznak, amikor az idegen Mózesről és a prófétákról kezdve kimutatja nekik, hogy ennek mind így kellett történnie! Jézust ti. csak utólérte minden próféta sorsa. – A kereszten elmondott szavait, „Eli, Eli, lamma sabaktani” is úgy értik félre a körülállók, hogy a minden zsidó által legmélyebben tisztelt prófétát, Illést hívja (Mt 27,47). Vagy amikor a lombsátor ünnepén felszólal, akkor is így ámul a tömeg: „Bizonylyan ez az a Próféta” (Jn 7,40). A Jákób kútjánál Jézussal beszélgető asszony is hamar rájön, hogy „bizony te próféta vagy” (Jn 4,10), mint ahogy efelől a meggyógyított vak is meg van győződve (Jn 9,17). Hiszen mind ismerték a régi jóvendölést: „Prófétát támasztok nektek... és az én igéimet adom a szájába...” (5Móz 18,18).

Mindezt tudni kell ahhoz, hogy ezt a cézáreai jelenetet megértsük. Hiszen Keresztelő Jánost is prófétának tartották, s ezért ijedt meg Jézustól Heródes, mert attól reszketett, hogy benne az általa lefejeztetett János tért vissza és neki meggyűlik a baja vele. Amikor pedig Illést említik válaszukban a tanítványok, majd a többi prófétát, külön kiemelik még Jeremiást is. Vajon arra gondolnak, hogy Jézus nem más, mint az annyit szenvedett, meghurcolt majd megölt, Anatóból való Jeremiás?

Istenem, azóta is mi mindent gondoltak erről a Jézusról az évszázadok folyamán! Hányan ragadtak le a betlehemi gyermek gügyögő imádatánál és kívánták, hogy ez a gyermek soha fel ne nőjjön. Százakra, ezrekre megy a különböző, Jézusról alkotott képek száma. A gyermektől el egészen a világ uralkodójáig, a felvilágosítótól a szociális reformpolitikussig, minden megtalálható ezek között. De kérdés, hogy őt, mint az Isten szócsövét komolyan vesszük-e, figyelünk-e szavaira és azokhoz igazítjuk-e az életünket? Nem járunk-e el úgy a szavaival, mint a gyermek, aki szívesen kiszedegeti a kalácsból a neki tetsző-ízli mazsolákat, és a többit elveti? Figyelünk-e még rá, amikor pl. engedelmességet, vagy éppen áldozatot vár el tőlünk? Amikor nem azt kéri, hogy urazzuk, hanem hogy valósítsuk is meg a szavait? Mert, ha próféta volt, akkor a maguk radikalitásában kell elfogadnunk és teljesítenünk a szavait.

***

Ám lássuk a kérdés másik oldalát is. Sokan hivatkoznak arra, hogy számukra Jézus több egyszerű prófétánál. Ezt ő maga sem mondta így soha. Sőt, amikor valamilyen Jónáshoz-hasonló jelet kértek tőle, amivel próféta-voltát alátámassza, keményen elutasította a kérdezőket: „íme, nagyobb van itt Jónásnál” (Mt 12,41). Történetünkben Simon túltesz ezen is, a 12 nevében elmondott hitvallással: „Te vagy a Felkent, az élő Isten fia”. Szó sincs tehát arról, hogy Jézust itt a próféták szintjére hoznánk le. De elgondolkoztató, mennyire nagyrabecsülte és tisztelte Jézus pl. Jeremiás prófétát. Három ilyen esetet kell röviden megemlítenünk, ahol még idézte is a próféta szavait.

Az első esetben Isten az élő vizet, az ő üdvözítő, megmentő szavát kínálja fel a népnek. Látja, hogy milyen botor ez a nép, ám szeretne mégis megkönyörülni rajtuk. Jeremiásnak pedig fáj, hogy az élő forrás friss vize senkit nem érdekel. Inkább víztárolókat, ciszternákat épít a nép és azok poshadt vizét issza ahelyett, hogy az élő vízre áhítozna. Jeremiás tudja, hogy ezért büntetés jár, amit erőteljesen meg is hirdet (Jer 6,2-3). De népével együttérző szíve nem bírja ki, hogy az ítélettel való fenyegetéshez hozzá ne fűzze a vigasztaló szavakat: „...kérdősködjétek a régi ösvények felől, melyik a jó út, azon járjatok, hogy nyugalmat találjatok lelketeknek!” (Jer 6,16).

Nos, a mondat második felét nem átalotta Jézus átvenni Jeremiástól. Emlékszünk rá? „Jőjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve... tanuljátok meg tőlem, hogy én szelíd és alázatos szívű vagyok: *és nyugalmat találtok lelketeknek.*” (Mt 11,28-29). A próféta a lélek nyugalma megtalálása feltételeként az atyák útjainak vizsgálatát és az azokra való emlékezést emeli ki. És úgy tűnik, mintha ezzel nyugvóponthoz, pihenéshez jutna az ember, ahol kiheverheti fáradalmait. Jézus ezzel nem elégszik meg. Számára a lélek nyugalmanak megtalálása csak Istennél lehetséges, akihez ő vezet el minket. Az atyák, ősök útja helyett Jézus önmagát kínálja, mint utat, igazságot és életet. Így értette őt az egyik újtestamentumi levélíró is, amikor ezt üzenté a gyülekezetének: „...vigyázzatok, nehogy az ő nyugalmaiba való bemenetelt elveszítsük...” (Zsid 4,1).

A másik esetben a haragos Jeremiással van dolgunk, akit felizgat, hogy az emberek szinte vakon és süketen tengetik életüket. Minden oldalról katasztrófák és veszélyek leskelődnek rájuk, de ők úgy tesznek, mintha mi sem történne körülöttük. Jeremiás nekidühödik és bizony nem kíméli kortársait: „Halljátok csak, bolond és esztelen nép, akiknek szemei vannak, de nem látnak, fülei vannak, de nem hallanak!” (Jer 5,21).

Hát nem ugyanez a sors jutott Jézusnak is? Hányszor állt értetlenül az emberi gonoszság és vakság fala előtt! Ami még ezt a szomorúan lemondó mondatot is kikényszerítette belőle: „...meddig leszek még veletek, meddig tűrlek el titeket?” Isten nevében kéri, tanítja a kortársakat, de azok szíve érzéketlenül kemény marad. Még a legbensőségesebb kérdés sem tudja azt meglágyítani. S amikor Jézus egyszer közről látja a tanítványai tehetetlenkedését, akkor Jeremiástól veszi át a szemrehányást: „Mit tanakodtok, hogy nincs kenyerek? Mégsem látjátok-e be és nem értitek-e? Mégis kemény a szívetek? *szemetek van, de nem láttok, fületek van, de nem hallotok?*” (Mk 8,17-18). Micsoda kemény szemrehányás ez! Vajon nem érdemelnénk meg mi is ezt a szemrehányást, akik olyan gyakran bedugjuk a fülünket, ha nem tetszik nekünk az, amit ő üzeni akar nekünk?!

Nem kevésbé „rázós” a következő, a harmadik eset sem. Isten odaállítja Jeremiást a templom ajtajába, s a kijövőknek fejére olvastatja a képmutatásukat: özvegyet, árvát és jövevényt nyomorgatnak, hamisan esküsznek, idegen istenek után futnak, de utána rohannak a templomba és „...megálltok előttem e házban, amelyet az én nevemről neveztek el és ezt mondjátok: Megszabadultunk! – hogy utána ugyanazokat az útálatosságokat tegyétek (mint azelőtt)!” És megtoldja még egy igen súlyos mondattal: „Vajon latrok barlangjává lett-e ez a ház előttetek..?” (Jer 7,11)

Ezt pedig Jézustól is halljuk. Amikor bevonult Jeruzsálembe, azonnal megtisztította a templomot, kiűzte az ott kupeckedőket és üzletelőket. Felháborodottan mondta: „Az én házam imádság háza... ti pedig azt *rablók barlangjává tettétek*.” (Mk 11,17). Csoda-e, ha azonnal gyűlést tartottak ellenfelei, hogy hogyan lehetne őt ártalmatlanná tenni? (18.v.)

Jézus nem csak pénzváltó asztalokat forgatott fel és árúsokat kergetett ki, hanem fontos üzenetet is közölt a felháborodottakkal: „az én házamat imádság házának nevezik minden nép között.” Ami azt jelenti, hogy Jézus egy szigorú klerikális, papos vallást Isten országává akar változtatni. Ez az ország mindenki számára nyitva áll, aki Isten imáadásában kíván részesülni és résztvenni.

Így találjuk meg eredeti kérdésünkre a választ: Jézus volt-e az utolsó próféta? Lehet, hogy kortársai szívesen láttak benne prófétát, de Isten bizonyára többre szánta és nagyobb feladattal bízta meg. De hálásak lehetünk Jeremiás prófétának, aki láncszem volt egy hosszú láncban amely a mi Urunk útját is előkészítette és egyengette. Ő pedig nem áttalott helyenként beállni a próféták sorába, miközben még a szavaikat is szívesen felhasználta. Így látta ezt a zsidókhöz írt levél szerzője is, aki így kezdte írását: „Miután az Isten sokszor és sokféleképpen szólt hajdan az atyáknak a próféták által, ebben az utolsó időben szólott nekünk fia által..” (Zsid 1,1)

Ezért értékeljük a próféták szolgálatát, hiszen Urunk is ezt tette. És megköszönjük Istennek, hogy számunkra mégsem ők, hanem a Fiú a mérvadó. Ő a mi Üdvözítőnk. Benne „több van itt” prófétánál!

***